Experts

Menghayati Realiti Sosial: Memahami Konsep Tiga Serangkai Prof. Shamsul Amri

Mon, 11/03/2025 - 12:12

Selama beberapa dekad, perbincangan tentang hubungan etnik di Malaysia sering tertumpu pada satu matlamat utama, iaitu perpaduan. Istilah ini kedengaran indah dan sering digunakan dalam ucapan rasmi serta dokumen dasar negara. Namun, apabila perpaduan dianggap sebagai satu sasaran mutlak yang mesti dicapai dan diukur, kita sering gagal memahami hakikat sebenar kehidupan sosial rakyat Malaysia yang penuh warna, lapisan dan perbezaan.

Hakikatnya, masyarakat Malaysia hidup dalam realiti sosial yang lebih rumit daripada sekadar perpaduan mutlak. Kita bukan sahaja berkongsi ruang yang sama, tetapi juga berdepan pelbagai bentuk interaksi, persefahaman dan kadangkala perselisihan yang perlu diurus dengan bijaksana. Menyedari batas pendekatan lama yang terlalu menekankan matlamat tunggal perpaduan nasional, Profesor Ulung Datuk Dr. Shamsul Amri Baharuddin, Pengasas Institut Kajian Etnik (KITA), Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), memperkenalkan satu kerangka pemikiran yang lebih seimbang dan kontekstual, iaitu Konsep Tiga Serangkai Perpaduan.

Kerangka ini bukan sekadar istilah baharu, tetapi satu cara berfikir yang menuntut kita memahami tiga dimensi penting yang saling melengkapi: Perpaduan (*Unity*) sebagai harapan, Kesepaduan (*Cohesion)* sebagai realiti, dan Penyatupaduan (*Integration*) sebagai usaha yang berterusan.

1. Perpaduan: Matlamat yang Diidamkan

Dalam kerangka ini, ‘Perpaduan’ diletakkan sebagai cita-cita tertinggi. Ia menggambarkan impian untuk melihat semua rakyat Malaysia bersatu sebagai satu bangsa yang berkongsi identiti nasional yang sama. Namun, menurut Profesor Shamsul, perpaduan mutlak sebegini sukar dicapai dan tidak semestinya realistik dalam masyarakat majmuk seperti Malaysia.

Malaysia dibentuk atas dasar kepelbagaian kaum, agama, bahasa, budaya dan adat. Dalam keadaan ini, mencari kesamaan mutlak bukanlah pendekatan yang bijak. Apa yang lebih penting adalah dengan mencari titik keseimbangan antara perbezaan dan kebersamaan. Perpaduan wajar difahami sebagai harapan bersama yang menjadi panduan, bukan ukuran kejayaan semasa.

Dengan memahami perpaduan sebagai matlamat jangka panjang, masyarakat dapat melihatnya sebagai proses yang sentiasa diperjuangkan. Ia merupakan cita-cita yang tidak pernah tamat, tetapi sentiasa diperbaharui oleh generasi ke generasi.

2. Kesepaduan: Realiti Sosial yang Dicapai

‘Kesepaduan’ pula menggambarkan keadaan semasa masyarakat Malaysia. Ia ialah realiti sosial yang dapat dilihat dan dirasai. ‘Kesepaduan’ bermaksud wujudnya suasana aman, stabil dan adanya kesediaan rakyat untuk hidup bersama dalam kepelbagaian.

Kesepaduan tidak menuntut semua orang sama. Sebaliknya, ia menuntut keupayaan rakyat mengurus perbezaan dengan rasional dan bertolak ansur. Dalam kehidupan seharian, rakyat Malaysia bersatu dalam apa yang disebut Profesor Shamsul sebagai detik perpaduan, contohnya, ketika pasukan Harimau Malaya beraksi di pentas antarabangsa, ketika berganding bahu membantu mangsa banjir, atau ketika meraikan kejayaan atlet negara di peringkat dunia.

Namun, pada masa yang sama, kita juga melalui detik perbezaan, seperti ketika berdebat tentang isu agama, pendidikan atau budaya. Kedua-dua detik ini adalah sebahagian daripada realiti sosial Malaysia. Apa yang penting ialah kemampuan kita untuk bersetuju dalam hal yang membawa kebaikan bersama, dan bersetuju untuk tidak bersetuju dalam perkara yang tidak dapat dicapai kata sepakat, tanpa merosakkan hubungan antara kaum.

‘Kesepaduan’ inilah yang menjadi nadi sebenar keharmonian Malaysia. Ia membuktikan bahawa masyarakat majmuk boleh stabil tanpa perlu menjadi seragam.

3. Penyatupaduan: Proses yang Diusahakan

Dimensi ketiga ialah ‘Penyatupaduan’, iaitu usaha yang dilakukan secara berterusan bagi mengekalkan dan memperkukuh kesepaduan yang sedia ada. ‘Penyatupaduan’ melibatkan peranan pelbagai pihak, termasuk kerajaan, institusi sosial, pertubuhan masyarakat sivil dan rakyat sendiri.

Dalam konteks ini, Profesor Shamsul memperkenalkan istilah Defisit Sosial, iaitu jurang, isu atau masalah yang belum selesai dan boleh menjejaskan kestabilan sosial jika tidak ditangani. Usaha penyatupaduan bertujuan mengurangkan defisit sosial ini melalui dasar, pendidikan dan amalan sosial yang inklusif.

Antara contoh utama penyatupaduan di Malaysia ialah pelaksanaan Rukun Negara, Dasar Kebudayaan Kebangsaan dan Indeks Perpaduan Nasional (IPNas). IPNas direka berdasarkan Konsep Tiga Serangkai bagi menilai tahap kesepaduan rakyat Malaysia secara objektif. Melalui ukuran ini, kerajaan dapat mengenal pasti bidang yang memerlukan intervensi sosial dan memperkukuh usaha membina kesepaduan nasional.

Mengapa Konsep Ini Lebih Relevan daripada Model Lama
Persoalan yang sering timbul ialah mengapa perlu kepada konsep baharu ini sedangkan model sosiologi lama seperti lima fasa integrasi, iaitu segregasi, akomodasi, akulturasi, asimilasi dan amalgamasi, telah lama digunakan.

Jawapannya terletak pada relevansi konteks Malaysia. Model lima fasa itu berasal daripada pemikiran Barat yang menekankan Asimilasi sebagai kemuncak integrasi, iaitu apabila kumpulan minoriti menyerap budaya majoriti. Dalam konteks Malaysia, pendekatan ini tidak sesuai. Negara ini dibina atas prinsip Perpaduan dalam Kepelbagaian, bukan penyeragaman identiti.

Malaysia tidak bertujuan menghapuskan perbezaan etnik. Sebaliknya, negara berusaha mengekalkan kepelbagaian itu sambil memastikan kestabilan sosial dan keadilan bersama. Maka, Konsep Tiga Serangkai lebih praktikal kerana ia tidak bersifat linear. Ia mengiktiraf bahawa kesepaduan sudah wujud, penyatupaduan perlu diteruskan, dan perpaduan kekal sebagai matlamat jangka panjang.

Pendekatan Pemikiran yang Matang

Konsep Tiga Serangkai mengajar kita bahawa perpaduan bukan tentang menyamakan semua perkara. Ia tentang mengurus perbezaan dengan hikmah. Dalam masyarakat majmuk, perbezaan bukan ancaman, tetapi sumber kekuatan jika diurus dengan betul.

Dengan memahami peranan setiap dimensi, iaitu perpaduan sebagai harapan, kesepaduan sebagai realiti dan penyatupaduan sebagai usaha, rakyat dan pembuat dasar mempunyai panduan yang jelas untuk menilai keadaan sosial semasa. Kita dapat mengenal pasti di mana kekuatan kita, di mana jurang yang perlu dibaiki, dan bagaimana mengekalkan kestabilan jangka panjang.

Kesimpulan

Konsep Tiga Serangkai Profesor Shamsul Amri bukan sekadar perubahan istilah akademik. Ia ialah satu anjakan pemikiran nasional yang penting. Ia mengajak rakyat Malaysia melihat perpaduan bukan sebagai destinasi akhir, tetapi sebagai perjalanan yang berterusan.

Kita sudah memiliki kesepaduan yang kukuh sebagai bukti kematangan sosial rakyat Malaysia yang mampu hidup damai dalam kepelbagaian. Namun, penyatupaduan mesti diteruskan agar defisit sosial dapat diurus dengan bijaksana. Sementara itu, perpaduan kekal sebagai cita-cita suci yang terus memandu arah bangsa.

Akhirnya, Konsep Tiga Serangkai menegaskan bahawa kejayaan Malaysia tidak terletak pada kesamaan, tetapi pada keupayaan rakyatnya untuk berbeza secara damai. Selagi kita menghargai realiti kesepaduan dan berusaha dalam semangat penyatupaduan, cita-cita perpaduan sejati akan terus hidup dalam denyut nadi Malaysia yang majmuk dan harmoni.

Oleh: Ahmad Ibrahim
E-mel: ahmadbi@umpsa.edu.my
Penulis adalah Pensyarah, Pusat Sains Kemanusiaan (PSK), Universiti Malaysia Pahang Al-

Sultan Abdullah (UMPSA).

Rencana ini merupakan pandangan peribadi penulis dan tidak menggambarkan pendirian rasmi Universiti Malaysia Pahang Al-Sultan Abdullah (UMPSA).

- 444 views

View PDF